

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A STAROSTLIVOSŤ O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

ROČNÍK 45

5/2011

Ohrozené druhy

Vymieranie druhov v evolúcii prírody je považované za prirodzený jav, keď staršie, menej vyvinuté formy sú nahradené novými, lepšie prispôbenými formami. V posledných storočiach vymieranie druhov prebieha rýchlosťou, ktorá ohrozuje biodiverzitu a fungovanie ekosystémov sveta. Počet vymretých druhov a druhov ohrozených vymretím rýchlo narastá.

Druhová ochrana a ochrana biotopov druhov formou územnej ochrany sa považujú za aktívnu ochranu, ktorá by mala zabezpečiť existenciu druhov vo voľnej prírode po mnoho generácií. Registrácia ohrozených druhov v červených knihách a červených zoznamoch (iniciovaná, rozvíjaná a koordinovaná Medzinárodnou úniou pre ochranu prírody – IUCN) ukazuje, že proces vymierania druhov sa nezastavil. Pokračuje a prejavuje sa v poklese biologickej diverzity na všetkých úrovniach od génov po ekosystémy. Predsa sme pokročili v poznaní fungovania ekosystémov a druhových populácií, keď sa pozornosť obrátila na populácie organizmov (druhová alebo globálna populácia, lokálne populácie alebo subpopulácie, regionálne populácie, metapopulácie) a genofond druhu a genetickú štruktúru jeho populácií.

Medzinárodná spolupráca, regionálne a národné aktivity by mohli spomaliť a v konečnom dôsledku zastaviť proces vymierania druhov a znižovania biodiverzity. Záchranne programy, územná ochrana formou prírodných rezervácií ako súčasť ekologických sietí a sústav (napr. NATURA 2000), medzinárodné dohovory ako CITES, Ramsar, ale najmä Dohovor o biologickej diverzite, sa chápu ako účinné nástroje ochrany druhovej diverzity a všeobecne biologickej diverzity. Tieto programy (ak majú byť účinné) musia byť založené na (1) exaktných údajoch a informáciách o populáciách druhov a ekosystémoch; (2) sledovaní ich stavu (monitoring biodiverzity, osobitne demografický monitoring); (3) revízií a aktualizácii červených zoznamov podľa kvantitatívnych kritérií a získaných terénnych údajov; (4) genetických analýzach (dokonca jedincov), ktoré umožňujú genealogické analýzy. Programy úspešnej záchrany i neúspešné programy (keď druh ustúpil napriek ochranným opatreniam) potvrdzujú nevyhnutnosť aktívneho prístupu i zmeny myslenia prírodovedcov (osobitne biológov), ekonómov, podnikateľov a politikov, dokonca všetkých obyvateľov, ktorých účasť na ochrane je nevyhnutná (výchova, uvedomenie). Ekosystémový manažment i ekologické inžinierstvo zamerané na obnovu narušených a zničených ekosystémov ponúkajú možnosti naplnenia cieľov udržateľného rozvoja ľudskej spoločnosti.

Monotematické číslo sa snaží predstaviť súčasný stav poznania v problematike druhov ohrozených vymretím, pričom poukazuje na pokrok, ktorý sa dosiahol v poslednom desaťročí u nás a vo svete.

Pavol Eliáš

Obsah

- P. Eliáš: Ohrozené druhy: príčiny, súčasný stav a ochrana 227
- E. Horodyská, A. Krása, H. Neuwirthová, L. Tomášková: Aktualizace seznamu zvláště chráněných druhů v České republice 235
- P. Eliáš jun., D. Dítě: Příprava nové verze Červeného seznamu papraďorostov a semenných rostlin Slovenska 240
- V. Grulich: Vymřelá a ohrožená druhy rostlin v České republice 244
- T. Mináriková, J. Zmeškalová, J. Větrovcová, P. Bína, A. Šlechtová: Záchrané programy ohrožených druhů v České republice 249
- D. Dítě, P. Eliáš jun., Z. Melecková: Ohrožené druhy slaniškov a ich spoločenstvá na Slovensku 256
- R. Kanka, D. Štefunková: Chránené, ohrozené a významné taxóny rastlín v poľnohospodárskej krajine Svätého Jura ... 260
- S. David, A. Králiková: Problematika hodnocení ohroženosti – na příklade vážek (*Odonata*) na Slovensku 264

Kontakty

- P. Eliáš: Zachránený druh – zubor hrivnatý 269
- J. Plesník: Naplňování Úmluvy o biologické rozmanitosti ve světě, v Evropě a v České republice 272

Aktuality

- L. Halada: Planta Europa 275
- L. Halada: Európska stratégia ochrany biodiverzity 277

Recenzie

- P. Eliáš: Úvod do biológie ochrany prírody 279

The Environment

REVUE FOR THEORY AND CARE OF THE ENVIRONMENT

VOLUME 45

5/2011

Contents

P. Eliáš: Threatened Species: Causes, Current Status and Conservation	227
E. Horodyská, A. Krása, H. Neuwirthová, L. Tomášková: Updating the Specially Protected Species List in the Czech Republic.....	235
P. Eliáš jun., D. Dítě: Preparation of a New Version of Red List of Ferns and Flowering Plants of Slovakia	240
V. Grulich: Extinct and Threatened Taxa of Vascular Plants in the Czech Republic	244
T. Mináriková, J. Zmeškalová, J. Větrovcová, P. Bína, A. Šlechtová: Action Plans for Endangered Species in the Czech Republic	249
D. Dítě, P. Eliáš jun., Z. Melečková: Threatened Species of Saline Habitats and their Communities in Slovakia.....	256
R. Kanka, D. Štefunková: Protected, Threatened and Important Taxa of Vascular Plants in Agricultural Landscape of the Svätý Jur Town.....	260
S. David, A. Králiková: The Issue of Vulnerability Assessment – On Example of Dragonflies (<i>Odonata</i>) in Slovakia	264
Contacts	
P. Eliáš: Saved Species – <i>Bison bonasus</i> L.....	269
J. Plesník: Implementation of the Convention on Biological Diversity Globally, in Europe and in the Czech Republic....	272
News	
L. Halada: Planta Europa	275
L. Halada: EU Biodiversity Strategy	277
Reviews	
P. Eliáš: Introduction to Conservation Biology.....	279

Threatened species

Extinction of species in evolution of nature is considered to be natural phenomenon, when old, less developed forms of living organisms are replaced by new ones, better adapted to changed environment. In the last centuries the process of species extinctions have been running in such rates which threat world biodiversity and ecosystem functioning. Number of extinct species and species threatened by extinction is rapidly increasing.

Conservation of species and protection of their habitats have been used for active nature protection which should save the species in nature for many generations. Registration of threatened species in Red Data Books and Lists (initiated, developed and coordinated by IUCN) shows that the process of species extinction has not been stopped. It is continuing and evident in decline of biodiversity from genes to ecosystems. In the last decades there is, however, an evident progress in understanding of ecosystem functioning and species populations dynamics based on ecological studies on populations of organisms (species or global population, local populations or subpopulations, regional populations, metapopulations), gene-pools of species and genetic structure of their populations.

International cooperation, regional and local (national) activities could help to slow down and finally stop the extinction process of species and decline of biodiversity. Saving programmes, protected areas – nature reserves as an element of ecological networks – and systems (such as NATURA 2000), international conventions as CITES, Ramsar, but mainly Convention on Biological Diversity (CBD), are considered as important tools of protection of species diversity and general biodiversity, too. These programmes, to be effective, must be based on (1) exact field data and information on species populations as well as ecosystems; (2) biodiversity monitoring (especially demographic monitoring); (3) revision and actualization of Red Lists by quantitative criteria and observed field data; (4) genetical analyses (individual organisms) enabling genealogical studies. Programmes of effective protection as well as unsuccessful programmes (when a species extincted despite of protection measures), confirm necessity of active approach and changes in thinking of natural scientists (especial biologists), economists, stake-holders and policy-makers, even all inhabitants whose participation is inevitable in the conservation (environmental education, awareness). Ecosystem management and ecological engineering (oriented to the restoration of damaged and destroyed ecosystems) offer possibilities of satisfying the goals of sustainable development of human society.

The monothematic issue wishes to present the current stage of knowledge of the species threatened by extinction and points at the progress reached in the last decade in our country and all over the world.

Pavol Eliáš